

потребує зваженого підходу й значних зусиль, уміння домовлятися, бо поспішність без докладного аналізу й прогнозу не принесе вигоди і, крім того, може завдати шкоди як державі, так і ЄС загалом. Узгодження економічних систем європейських країн з вимогами ЄС має свої відмінності у класичному стабільному ринковому середовищі та в період кризових явищ, окрім того, істотно різняться механізми соціальних гарантій населення давніх та нових країн-членів ЄС.

У цьому контексті видається доцільним для України розглянути загальні тенденції й приклади успішного здійснення заходів, що вживалися та вживаються країнами для наближення до стандартів ЄС [9].

Джерела

1. Згуровський М. З. Сталий розвиток у глобальному і регіональному вимірах: аналіз за даними 2005 р. / М. З. Згуровський. — К.: Політехніка. — 2006. — 84 с.

2. Згуровський М. З. Глобальное моделирование процессов устойчивого развития в контексте качества и безопас-

ности жизни людей (2005 — 2007 / 2008 годы) / М. З. Згуровський, А. Д. Гвишиани. — К.: Політехніка, 2008. — 331 с.

3. Згуровський М. З. Аналіз сталого розвитку — глобальний і регіональний контексти: У 2-х ч. — Ч. 2. — Україна в індикаторах сталого розвитку. Аналіз / М. З. Згуровський // Міжнар. рада з науки (ICSU). — К.: НТУУ «КПІ», 2009. — 200 с.

4. Глазьев С. Ю. Теория долгосрочного технико-экономического развития. — М.: Владар, 1993. — 310 с.

5. Шумпетер Й. Теория экономического развития. — М.: Прогресс, 1982. — 455 с.

6. Норт Д. Институции, институційна зміна та функціонування економіки. — К.: Основи, 2000. — 198 с.

7. Нельсон Р., Уинтер С. Эволюционная теория экономических изменений. — М.: Дело, 2002. — 536 с.

8. Макаренко І. П. Проблеми побудови сучасних інноваційних систем: механізм оновлюючого руйнування // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну: Зб. наук. праць. — К., 2003. — № 3. — С.155—170.

9. Михальченко М. Чи існує українська цивілізація? // Віче. — 2013. — № 1. — С. 18—21.

5

Правові засади гуманітарної діяльності міжнародних організацій

Ярослава БУЗДУГАН,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права
Відкритого міжнародного університету
розвитку людини «Україна»

В умовах модернізації українського суспільства, невід'ємною складовою якої є динамічна й раціональна розбудова демократичної правової системи відповідно до апробованих міжнародно-правових критеріїв і стандартів, неабияк зростають роль і значення юридичної науки в обґрунтуванні легітимності принципів, методів і засобів забезпечення ефективно-зовнішньополітичної діяльності країни, її основних суб'єктів на міжнародній арені, в об'єктивному й неупередженому дослідженні процесів державно-правового будівництва, правових аспектів і сегментів соціально-економічних перетворень [7, с. 10].

Динаміка сучасних міжнародних відносин, з огляду на такі їхні атрибутивні особливості, як поліцентричність, складність, системність і глобальність, зумовлює необхідність співробітництва держави та громадськості з міжнародними організаціями.

Процеси глобалізації в ХХ—ХХІ ст. стимулювали підвищення значущості таких організацій. Вихід на світову арену визначив основні пріоритети їхньої діяльності: збереження миру, гуманітарна допомога, підтримка проектів, які стосуються сталого розвитку. Діяльність міжнародних неприбуткових організацій спрямована на розбудову відкритого демократичного суспільства в країнах, що розвиваються, на розв'язання важливих соціальних проблем (екологія, ВЛ/СНІД, торгівля людьми тощо).

Питання діяльності міжнародних організацій цікавлять багатьох українських та зарубіжних учених, серед котрих О. Кучик, М. Мальський, М. Мацяк, Д. Йост, І. Лукашук, О. Пархомчук, П. Циганков, А. Торкунова та ін.

Мета статті полягає у вивченні правових засад гуманітарної діяльності міжнародних організацій.

Під поняттям «міжнародна організація» сучасні дослідники розуміють стабільний інститут багатосторонніх міжнародних взаємодій, що утворюються щонайменш трьома учасниками міжнародних відносин, об'єднаних спільними цілями, для досягнення яких вони створюють постійні органи та діють надалі в межах визначених норм і принципів (статут, процедура, членство тощо) [4, с. 22].

У підручнику «Фінанси» за загальною редакцією С. Юрія та В. Федосова міжнародну організацію визначають як створене на основі міжнародного договору і статуту для виконання певних функцій об'єднання, котре має систему постійно діючих органів, володіє міжнародною правособ'єктністю й засноване відповідно до міжнародного права [11, с. 598].

Міжнародна неурядова організація — це об'єднання громадських організацій, юридичних і фізичних осіб для

вирішення спільних питань, визначених статутами цих організацій [1, с. 287]. Зазвичай їх поділяють на дві основні групи: міждержавні (міжурядові) організації, засновані групою держав, і міжнародні неурядові організації, які виникають шляхом об'єднання фізичних чи юридичних осіб [9, с. 127]. За геополітичним критерієм виокремлюють: універсальні, міжрегіональні, регіональні та субрегіональні організації, що дає змогу визначити масштаби цього напрямку діяльності [12, с. 180].

Сукупність норм, які регламентують правове становище та діяльність міжнародних організацій, формує особливу галузь сучасного міжнародного права – прав міжнародних організацій. Юридична природа міжнародних організацій визначається передусім тим, що вони мають міждержавний характер і є добровільними об'єднаннями. Цілі та принципи, порядок діяльності й обсяг компетенції кожного такого об'єднання встановлюються за відповідною угодою її членів (статутом або іншим установчим актом).

Припинення діяльності організації також відбувається через узгоджене волевиявлення членів. Часто ліквідація організації здійснюється шляхом підписання протоколу про її розпуск.

Діяльність міжнародних організацій не повинна суперечити основним принципам міжнародного права. У межах своєї компетенції міжнародна організація виконує такі функції: інформаційну, контрольну, оперативну, нормотворчу тощо.

За правовим статусом і специфікою діяльності на території України можна виокремити такі типи організацій:

1. Представництва міжнародних організацій в Україні;
2. Національні організації України – члени міжнародних організацій;
3. Філії та представництва іноземних організацій, які діють на території України [1, с. 289].

Варто зазначити, що кожна міжнародна організація, попри кількісні чи якісні характеристики членства, діє згідно зі статутом та визначеними цілями і тому будує свою співпрацю з іншими суб'єктами міжнародних відносин відповідно до наданих їй установчими документами повноважень.

Д. Йост справедливо зауважує: міжнародні організації певною мірою конкурують у питаннях використання відповідних ресурсів і права виконання міжнародних місій. Така конкуренція пояснюється занепокоєнням окремих інституцій тим, що деякі форми співпраці можуть обмежити їхню автономію чи статус [3].

Однією з перших міжнародних неурядових організацій був Міжнародний комітет Червоного Хреста (МКЧХ), заснований ще 1963 року. Головна його мета – запобігати стражданням людей і полегшувати їх. Комітет має три складові: Міжнародний комітет Червоного Хреста, Національні товариства Червоного Хреста та Червоного Півмісяця, Міжнародна федерація товариств Червоного Хреста та Червоного Півмісяця – Ліга товариств Червоного Хреста. Усі вони незалежні організації, у котрих є свій статут. Жодна з них не підпорядковується іншим. Діяльність усіх цих інституцій ґрунтується на основоположних принципах: людяності, нейтралітету, незалежності, добровільності служби, єдності мети, універсальності. Ліга товариств Червоного Хреста – добровільна організація, заснована в травні 1919 року. Після закінчення Першої світової війни Англія, Франція, Італія, США (основний ініціатор) та Японія створили лігу як доповнення до швейцарського Червоного Хреста.

Міжнародний комітет Червоного Хреста передусім розв'язував проблеми, що виникали у воєнний час (опікувався пораненими, допомагав цивільному населенню тощо), а Ліга товариств Червоного Хреста – боротьбою з наслідками стихійних лих у мирний час. Нині між ними чіткої відмінності немає. Іноді ці об'єднання виступають як суперники або конкуренти. Певно, аби «згладити» ці конфліктні моменти, Нобелівський комітет 1963 року назвав двох лауреатів премії миру.

Згідно зі статутом МКЧХ від 24 червня 1998-го він офіційно визнаний Женевськими конвенціями й Міжнародними конференціями Червоного Хреста, є незалежною

гуманітарною організацією з особливим статусом. Комітет може виступати з будь-якою гуманітарною ініціативою, що відповідає його ролі цілком нейтральної й незалежної установи й посередника, а також може розглядати будь-яке питання, що потребує його розгляду [1, с. 490].

Сучасним прикладом універсальної міжнародної організації є Організація Об'єднаних Націй. За словами відомого російського вченого-правника І. Лукашука, ООН є ядром глобальної системи міжнародних організацій, адже її статут став першим актом, який закріпив основні цілі та принципи міжнародного порядку й надав їм імперативної сили [5, с. 41].

Організація Об'єднаних Націй (ООН) створена 24 жовтня 1945 року. Її засновниками стали уряди 51 країни, в тому числі й України. Нині до складу ООН входить 191 держава.

Колишній Генеральний секретар ООН К. Аннан назвав світ «великим селом», а завдання ООН визначив так: забезпечення всім жителям «села» задовільних умов існування. Як зауважив К. Аннан, темпи економічного зростання набагато вищі в країнах, котрі успішно інтегруються в світову економіку й отримують іноземні інвестиції, проте глобалізація приносить світу нові загрози. Відтак перед ООН постає завдання – знайти можливості керувати процесами глобалізації. ООН повинна бути місцем, де проявляється й міцнішає «загальнолюдська спільнота» [14, с. 447].

Глобальність процесів мілітаризації призводить до того, що й проблема війни та миру набуває світового масштабу, а її розв'язання уможливується лише в межах усього міжнародного співтовариства. Збереження миру перетворюється на одну з ключових глобальних проблем, від розв'язання якої залежить доля людства, саме його існування.

Науковець О. Пархомчук підкреслює: ці проблеми загрожують існуванню людської цивілізації. Вони виступають як об'єктивний чинник розвитку сучасної міжнародної системи, тобто, попри специфічний вияв у межах окремих країн і регіонів, мають всесвітній характер, а для розв'язання потребують колективних зусиль усього світового співтовариства. За джерелами виникнення глобальні проблеми характеризуються двоїстістю, яка свідчить про нерозривний зв'язок природних і соціальних процесів. На думку вченої, їх можна класифікувати так: «людина – природа» й «людина – людина». До другої групи належать проблеми: ліквідації відсталості (економічної, культурної) країн, що розвиваються; захисту й розвитку «духовного середовища», примноження духовної культури; вдосконалення освіти, інформатики; боротьби зі злочинністю, міжнародним тероризмом, наркоманією, іншими негативними соціальними явищами; боротьби з найнебезпечнішими захворюваннями; збереження миру [8, с. 27].

Мир є ідеалом Тори – священної книги законів іудаїзму на івриті, якій у християнстві певною мірою відповідає частина Старого Завіту (П'ятикнижжя Мойсея). В індуйзмі та буддизмі християнському принципу «не вбивай» відповідає ахимса (ненасильство, незаподіяння лиха всім живим істотам ані в думках, ані на словах, ані діями). Даосизм закликає до неконфліктності, миролюбства й толерантності [8, 28].

Тому маємо підстави говорити про спільні релігійні моральні принципи, котрі закладають ідеологічне підґрунтя боротьби з різними формами неадекватного використання збройної сили, особливо з війнами, збройними конфліктами, терористичними актами як національного, так і регіонального й глобального масштабів, і сприяють здійсненню демілітаризації та конверсії.

Аналітичний центр ООН подав перелік шести блоків загроз, з якими світ стикатиметься впродовж наступного десятиліття:

- воєнні конфлікти між державами;
- внутрішні конфлікти, включно з громадянськими війнами;
- масові порушення прав людини та геноцид;
- злидні, інфекційні хвороби й екологічна деградація;
- ядерна, радіологічна, хімічна та бактеріологічна зброя;

– тероризм, транснаціональна організована злочинність.

Критерії легітимності, якими має послуговуватися Рада Безпеки ООН, вирішуючи питання застосування сили:

- досить серйозна загроза;
- точне формулювання мети майбутньої воєнної акції;
- вивчення всіх невійськових варіантів усунення цієї загрози;

– відповідність воєнних дій цій загрози;

– імовірність гірших наслідків, до яких призведуть воєнні дії, ніж бездіяльність [14, с. 449].

«На жаль у світі, особливо з огляду на глобальну кризу, поглиблюються тенденції до стагнації економічного розвитку, зростання бідності та соціальної нерівності, посилення нестабільності в окремих державах і регіонах. Очевидно, що ефективна протидія цим загрозам можлива лише шляхом об'єднання зусиль світової спільноти», – зазначив Президент України Віктор Янукович, виступаючи на пленарному засіданні 67-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН 26 вересня 2012 року. За його словами, особливо актуальним є підвищення ефективності міжнародної співпраці силових і правоохоронних структур, набуття найпрогресивнішого досвіду протидії новим викликам і загрозам, упровадження надійних заходів зміцнення довіри. Тож Україна повністю підтримує п'ятирічний план дій Організації Об'єднаних Націй, представлений Генеральним секретарем організації Пан Гі Мунем, розглядаючи його пріоритети як «дороговказ діяльності ООН у найближчій перспективі» [13, с. 6]. У сучасному міжнародному праві закріплено загальноприйнятий принцип мирного розв'язання міжнародних суперечок. Відповідно до п. 3 ст. 2 Статуту ООН «усі члени ООН вирішують свої міжнародні спори мирними засобами в такий спосіб, щоб не піддавати загрози міжнародний мир, безпеку та справедливість». Статут ООН надає сторонам, котрі є учасниками суперечки, вільний вибір засобів, які вони вважають найприйнятнішими для вирішення даного спору [10].

Справедливість є передусім надбанням людства, його скарбом, важливість якого для миру та спокою в світі визначено в Декларації про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співробітництва держав відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй від 24 жовтня 1970 року. Декларація серед принципів, які сприяють розвитку дружніх відносин і співпраці, виокремлює «принцип, відповідно до якого держави вирішують свої міжнародні спори мирними способами так, щоб не наражати на небезпеку міжнародний мир, безпеку та справедливість». Безперечно, справедливість тут відіграє роль навіть не принципу права, а загальновизнаної людської цінності, світового надбання, яке підлягає охороні як особливо важливе благо.

Значна група міжнародних благодійних організацій і гуманітарних програм представлена міжнародними приватними фондами й офіційними програмами розвитку, як, наприклад, Міжнародний фонд «Відродження» (далі – МФВ або Фонд).

МФВ є частиною міжнародної мережі фондів Джорджа Сороса, що складається з національних і регіональних фондів у понад тридцяти країнах світу, переважно в Центральній та Східній Європі, а також на території колишнього Радянського Союзу. Фонд є юридичною особою, котра діє відповідно до чинного національного законодавства. Він надає фінансову підтримку ініціативам українських громадян. МФВ – це національна громадська організація, яка визначає свою довгострокову та щорічну стратегію, погоджуючи плани, схвалені правлінням Фонду, із загальною стратегією всіх мережевих програм інституту відкритого суспільства. Як недержавна організація, що перебуває під громадським контролем, МФВ розробляє свою стратегію незалежно від державних структур та урядів іноземних держав-донорів [15].

Міжнародний фонд «Відродження» є однією з перших добродійних організацій, створених для сприяння розвитку відкритого й демократичного суспільства в нашій державі. МФВ підтримує громадські ініціативи, мета яких збігається з цілями Фонду в усіх регіонах

країни, закладаючи підвалини та створюючи умови для прогресивної трансформації суспільства.

Відкрите суспільство – це суспільство, котре базується на визнанні того факту, що ніхто не має монополії на істину, що різні люди мають різні погляди та інтереси та що існує потреба в установах, які захищали б права всіх людей й давали їм змогу жити разом в мирі та злагоді. Термін «відкрите суспільство» вжито філософом Карлом Поппером у книзі «Відкрите суспільство та його вороги», що вийшла друком 1945 року. Основними рисами відкритого суспільства є верховенство права, демократично обрана влада, інститути громадянського суспільства, захист прав меншин [15].

Пріоритети МФВ визначають Правління та Програмні ради, до складу яких входять авторитетні громадські діячі українського суспільства, фахівці в тих галузях, де Фонд здійснює свою діяльність: громадянське суспільство, верховенство права, розвиток незалежних інформаційних ресурсів, освіта, ЗМІ, охорона здоров'я тощо. Програмні ради – це спеціалізовані органи, котрі визначають напрями підтримки громадських ініціатив, а також переможців конкурсів МФВ. Фонд зацікавлений у децентралізації добродійної підтримки шляхом залучення якнайширшого кола клієнтів із регіонів України. Правління Фонду є головним громадським органом МФВ. Саме воно формує стратегію діяльності всієї організації. Фінансова база МФВ складається з приватних внесків, які забезпечує фінансист-філантроп Джордж Сорос. Деякі з програм МФВ виконуються спільно з українськими, міжнародними й іноземними донорськими організаціями, що працюють в Україні.

За весь період своєї діяльності в нашій державі Фонд надав численним неурядовим організаціям України, а також науково-освітнім, просвітницьким, культурним закладам, видавництвам грантів на суму понад 100 мільйонів доларів США.

Серед інших міжнародних організацій, котрі функціонують в Україні, слід назвати фонд «Східна Європа», Канадський фонд підтримки місцевих ініціатив, Міжнародний альянс ВІЛ/СНІД та ін.

Фонд «Східна Європа» – приватна неприбуткова організація, яку підтримує Агентство США з міжнародного розвитку через фонд «Євразія» та інших донорів – уряди, фонди, корпорації та приватних громадян. З січня 2008 року «Східна Європа» сприяє соціальному й економічному розвитку України, мобілізуючи ресурси, зміцнюючи громади та підтримуючи партнерство громади, влади та бізнесу [2, с. 42].

Канадський фонд підтримки місцевих ініціатив – це спеціальний програмний механізм *CIDA* надання малих грантів українським організаціям для поліпшення економічних та соціальних умов життя українців [2, с. 61].

Міжнародний альянс з ВІЛ/СНІД – неприбуткова організація. Засновано її в 1993 році з метою підтримки громадських ініціатив, спрямованих на подолання епідемії ВІЛ-інфекції в країнах, що розвиваються, та країнах із перехідною економікою. Альянс розпочав свою діяльність в нашій державі в грудні 2000-го з реалізації «Програми підтримки неурядових організацій та розвитку ресурсів у галузі профілактики ВІЛ/СНІД» за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку. Від березня 2003 року програми альянсу в Україні реалізує Міжнародний благодійний фонд «Міжнародний альянс з ВІЛ/СНІД в Україні» [2, с. 63].

Діяльність цих організацій головним чином зосереджена на наданні гуманітарної допомоги в сфері «вироблення політики», тобто підтримки розвитку громадянського суспільства як такого. Таке фінансування дозволяє багатьом неурядовим організаціям, у тому числі українським, посилити й розширити їхню пропагандистську діяльність щодо участі громадян у процесі прийняття рішень, захисту прав людини, моніторингу виборів, вирішення гендерних та екологічних питань, а також прозорості та підзвітності уряду. Без цієї підтримки, на думку українських і міжнародних експертів, Україна не зможе досягти високого рівня демократизації.

Така допомога міжнародних організацій передбачає експертний розгляд пропозицій за проектами, а також

ретельну розробку бюджету з подальшою підготовкою публічних звітів про використання грантових коштів. Дотримання цих вимог автоматично забезпечує високий рівень прозорості та підзвітності.

Проте більшість благодійних організацій в Україні ще не готові послідовно дотримуватися будь-яких, навіть найменших вимог. Непрозорість їхньої діяльності все ще залишається нормою, і процес надання благодійної допомоги в соціально-культурній сфері підлягає серйозному антикорупційному моніторингу. Небажання дотримуватися принципів прозорості та підзвітності прямо пов'язане з відсутністю ефективного законодавства, яке регулювало б порядок надання благодійної допомоги.

Міжнародні гуманітарно-правові засоби ґрунтуються на антрополітичній природі універсального захисту життя та прав людини, незважаючи на політичні, ідеологічні й релігійні чинники. Водночас регулятивні можливості міжнародних гуманітарних засобів залежать від виважених рішень державних органів і громадськості стосовно того, аби жити, діяти та працювати в рамках міжнародних правових норм і стандартів. Це зумовлює необхідність глибокого системного теоретичного дослідження взаємин указаних інститутів, що, своєю чергою, потребує розробки правової регламентації й ефективного організаційно-правового забезпечення механізму їх реалізації.

Джерела

1. *Бесчастний В. М.* Громадські об'єднання в Україні: Навч. посібн. — К.: Знання, 2007. — 415 с.
2. Довідник донорських організацій та благодійних програм, що підтримують діяльність ОГС в Україні /

Упорядн. Паливода Л. [та ін.]. — К.: Творч. центр ТЦК, 2009. — 156 с.

3. *Йост Д.* Удосконалення співпраці НАТО з міжнародними організаціями / НАТО Ревю, 2007. — № 3. — <http://www.nato.int/docu/review/2007/issue3/ukrainia/n/analysis2.html/>

4. *Кучик О.* Міжнародні організації. — К.: Знання, 2007. — 749 с.

5. *Лукашук І.* Международное право. Особенная часть. — М.: Волтерс Клувер, 2005. — 544 с.

6. Матеріали «круглого столу» в редакції журналу «Государство и право». — 1998. — № 8. — С. 50.

7. *Павко А., Задорожній О.* Интеллектуальный фермент юридической науки // Віче. — 2012. — № 19. — С. 10–11.

8. *Пархомчук О.* Глобальна проблема демілітаризації і конверсії як чинник посилення взаємозалежності світу // Віче. — 2010. — № 20. — С. 27–29.

9. Современные международные отношения / Под ред. А. В. Торкунова. — М.: Российская политическая энциклопедия, 1999. — С. 121–142.

10. Декларація про принципи міжнародного права від 24.10.1970 р. (дата звернення: 03.05.2012 р.) — http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_569

11. *Фінанси: Підручник / За ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова.* — К.: Знання, 2008. — 611 с.

12. *Цыганков П.* Международные отношения. — М.: Новая школа, 1996. — 317 с.

13. *Цирфа Ю.* Курс на об'єднання глобальних зусиль // Віче. — 2012. — № 19. — С. 6–7.

14. *Шкляр Л. Є., Шпиталь А. Г.* Під знаком Нобеля. Лауреати Нобелівської премії миру. 1907–2008. — К.: Грамота, 2009. — 504 с.

15. http://www.irf.kiiv.ua/about?to_print=1

8

Правові засади фінансового забезпечення фармацевтичних послуг в Україні

Наталія ДЕМЧИШИН,
здобувачка кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового
права університету «Україна»

Негативна динаміка стану здоров'я населення приводить до об'єктивного зростання потреб у медичних та фармацевтичних послугах, які вітчизняна система охорони здоров'я задовольнити не може. Структура фінансових надходжень спричиняє порушення основоположних принципів організації сучасних систем охорони здоров'я, солідарності та справедливості.

Підвищення ефективності надання медичних і фармацевтичних послуг в умовах комерціалізації фармацевтичного ринку й обмеження фінансових ресурсів держави розглядається сьогодні як багатовекторна проблема. Необхідність залучення додаткових джерел фінансування, розроблення механізмів раціонального використання коштів, підвищення вимог суспільства до якості лікарських засобів та виробів медичного призначення, а також вплив процесів глобалізації та інтеграції зумовлю-

ють важливість розв'язання проблем організації надання ефективних фармацевтичних послуг у площині правових та соціально-економічних відносин у суспільстві.

Швидкий темп зростання потреб населення в отриманні ефективнішої медичної та фармацевтичної допомоги, збільшення вартості фармацевтичних послуг потребують розроблення та запровадження нових, з методологічного погляду, організаційних підходів. У зв'язку із впливом фінансово-економічних чинників на процес ор-